

ЕСТЕТИКА ПРИРЕЧЕНОСТІ: ЧОМУ МИ ДОБРОВІЛЬНО ГРАЄМО СВОЇ ГЕНДЕРНІ РОЛІ? (ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ П. БУРДЬЄ ТА М. ФУКО)

С. Чмихун канд. філос. наук, доцент
Національний аерокосмічний університет «Харківський
авіаційний інститут»

Життя – це не просто театр. Це паноптикон, де ми одночасно і в'язні, і наглядачі, а наші тіла – поля битви, на яких соціум відтворює себе з химерною точністю. Ми не просто *граємо* ролі – ми *стаємо* ними, інкорпоруємо їх, як М. Фуко сказав би, через «дисципліну тіла». А П. Бурдьє додав би: це не вибір, а *габітус* – система несвідомих схем, які роблять нашу участь у виставі неминучою.

1. Тіло як ріст трави: М. Фуко та виробництво гендеру

М. Фуко показав, що влада не лише пригнічує, а й *продукує* реальність. Гендер – не природний факт, а результат безкінечних практик *дисциплінування*: від дитячих іграшок («хлопчикам – машинки, дівчаткам – ляльки») до медичних норм («справжня жінка має бути такою-то»). Ми не народжуємося жінками чи чоловіками – ми ними *стаємо* через постійний тиск інституцій: школи, медицини, ЗМІ. Найбільш цинічний момент? Ми *добровільно* підкоряємося. Чому? Бо, як пише М. Фуко, сучасна влада не потребує наручників – достатньо *самоконтролю*. Жінка, яка годинами стоїть перед дзеркалом, виправляючи неіснуючі недоліки, не є жертвою насильства. Вона – ідеальний продукт системи, яка перетворила її тіло на об'єкт безкінечного вдосконалення.

2. Габітус як сценарій: П. Бурдьє про те, як гендер стає «другою натурою»

П. Бурдьє вводить поняття *габітусу* – системи усталених практик, які ми засвоюємо настільки глибоко, що вони здаються «природними». Чому жінка одягається в спідницю, а не в штани? Чому чоловік відчуває сором, плачучи на публіці?

Це не біологія – це *соціальна мімікрія*, вишколена роками невидимого тренування.

Гендерні ролі – це *капітал*. Ви можете «витрачати» його (наприклад, жінка, яка відкидає стереотипи, ризикує втратити соціальну легітимність) або «накопичувати» (чоловік, який грає в альфа-самця, отримує додаткові дивіденди у владі). Але ринок завжди диктує умови.

3. Іронія як форма опору?

М. Фуко і П. Бурдьє залишають мало надії: система видає нам сценарії, а габітус робить їх виконання автоматичним. Але саме в цьому механізмі – простір для гри. Коли ми *іронізуємо* над гендером (наприклад, чоловік, який свідомо носить рожеве, або жінка, що пародіює «кухонні» стереотипи), ми на мить вириваємося з пануючого дискурсу.

Проблема в тому, що навіть цинізм стає товаром. Капіталізм продає нам «бунт» у вигляді футболки з феміністичним гаслом, а інстаграм перетворює гендерну незручність на контент. Чи можливий справжній опір? Можливо, лише як постійний процес *деконструкції* – коли кожен наш жест супроводжується питанням: «Хто насправді диктує ці правила?»

Висновок: Приречені, але не беззбройні

Ми – маріонетки, але нитки в наших руках більше, ніж здається. Гендерна гра нікуди не зникне, але її можна зробити *видимою*. І тоді, можливо, ми зможемо грати свої ролі не з покорою, а зі свободою актора, який знає, що сценарій – це лише черговий виток влади. А сміх над усім цим – остання форма гідності. Іронія єдиною і залишається формою свободи в світі, де навіть наші тіла – це полігони для соціальних експериментів.